

Recenzió

Egy bizonyos kor után

Lits Levente

DOI: 10.14267/VILPOL2025.04.13

Kritika Bodor Zsuzsanna „Perszefoné körülnéz és kilép az úttestre” című kiállításáról. (2024.12.21-23. és 28-29., D85 - Direction 85, Budapest, Dohány utca 85.) Kurátor: Bodor Sára Vera

Forrás: a kurátor jóvoltából, 2024

„Ahelyett, hogy lányok lennének, lányok, ameddig csak lehet, sokkal korábban nővé érhetnének – és aktív felnőttek maradhatnának, hosszú, erotikával teli életet élve, amire képesek is.” – Susan Sontag, 1972 (Alább olvasható a kritikában szereplő idézetcsokor.)

Elsőként, a szöveg természete és oka miatt úgy tűnhet, érdemes egy képzőművész-hallgató művésszé válásának impulzívabb jelenlétét végsőkéig érvényesnek mondható kritikával illetni, holott átfogó elemzést sem nem kívánatos, sem nem igazságos feltételezni ilyen korai művekről. Bodor Zsuzsanna, a művészaspírás egyik legnagyobb hiányossága ugyanis éppen a még el nem sajátított helyes fejlődés szerint hagyomány (mely lényegileg a fejlődés társadalmát kívánatosra tevő politikai tudás egésze), inerciarendszer és művészeti teljesítmény része, amikor hathatós igyekezetét egy kimunkáltabb kurátori kezdeményezés képes csak kimért esztétikai meglátásoknak megfeleltetni (úgy mond a költő által szabott mértéknek rendelten).

„Más választásuk is van a nőknek. Arra is törekedhetnek, hogy bölcsek legyenek, ne pusztán szépek”

Egy bizonyos kor után Sontag feminizmusa, saját imperatívusza többet jelenthet (a kiállítás megnevezését követve) Perszefóné ovidiusi ábrázolásának spontán kritikájánál. A kurátor helyesen figyelte meg (mellesleg az alkotó nővéreként), hogy a férfiistenek között keretezett lány felnőtté válásának története a bölcsesség elsajátításában nem pusztán egy szabad jelenlétet tesz kívánatosra (a tanulásban) hanem olyan értékeket és az élet olyan módját rendeli őmagának, amely az immáron teszi művészileg különössé, termővé világunkat. Ez a kurátori intelem – azt hiszem – nem csak személyes, de bátorítólag hat: „Megöregedhetnek természetesen is, kínos érzések nélkül.”

A művészhallgató ismérve plasztikus ábrázolásmódja. A kisméretű képeken látszólag rendezetlenül strukturált történet látható. A populizmus ezen kozmopolita formája az univerzalitás konzervatív-konstellatív párhuzamait nemcsak az úttest infrastrukturális-esztétikai (belső-külső) értelmezéséhez igazítja, hanem a karakterek erősségét jelentő történeti-fiziológiai vonásokat emeli ki (ellentmondásos módon). Habár észrevehető a körültekintés esztétikájának kavitatív szerepe és a hozzá illesztett feminizmustörténeti ki- és betekintés, magasabb szinten úgymond összenézés, mégis izgalmasabb a festészet kisplasztikai ábrázolástechnikája. Ez a perszefónéi döntés, és így „poszt-neoliberális” stratégiák társadalmi-gazdasági viselkedéseit tükrözi. Tehát hiányolja a közösség fogalmának dialektikáját; tehát érzékeli a nővé válás eleinte fiziológiai-materiális szerkezetét. A döntés tartalma meghatározott elsajátítási folyamatot rendel minden művészeti teljesítményhez.

A képeket jellemző alakok kiformalása nem különbözik el az alkotók (aspírás és kurátor) generációs tapasztalatától (episztémé) és a mimézis-hagyomány diskurzusukban betöltött mediális szerepétől. Megfigyelhető a közösségi média vizuális kultúrára mért hatása, ha a kompozíciók elsődleges kialakítását a ma már lehetővé tett másfajta művészettörténet és kortárs művészetfogyasztás felől közelítjük meg. Fontos kiemelni, hogy orientáció szerinti tevékenységekről itt is beszélnünk kell; a testrészek arányai és viszonylagos dinamikái az aspiráns „védjegyei”. A kiállítás ezen jellege hitelesen mutatja be a kulturális közegük tényleges állapotát; a művészt és művészetét (értve a szakma egészére) vezetni kell, ennek tudását nélkülözik jelen állapotukban. Hiszen a művészet saját világában olyan teremtett, termelt világot valósít meg, mely a gondoskodás és részvétel politikáját ragadja meg; a művészetben az elsajátítás felváltja a kisajátítók kisajátításának logikáját.

Forrás: a kurátor jóvoltából, 2024

„Engedniük kellene, hogy az arcuk megmutassa, milyen életet éltek.”

Sontag megfigyeli, hogy a „másodrendű felnőtt” kategóriája a döntéstől vett távolságban úgy mérhető, mint az ifjúság/fiatalosság és az elvárt boldogság párhuzamos-együttes kívánalma. Nála a nőket férfitársaikhoz viszonyítjuk. Perszefoné élete ennek megfelelően vonatkozik egy, a termőség-termékenység és szüzesség tabuszerű ellentmondásra. Ovidius a köztársaságkori társadalmi működést a bőség magányával azonosította, és rámutatott, hogy a szűkösség egyensúlyt teremtett az adott kor hatalmi (patriarchális) szerkezetének megfelelően. Amikor ezt a Perszefonét a globalizációelmélet keretrendszerében említjük, könnyen hibát véthetünk, ha nem vesszük észre a történeti istennők közötti szolidaritás jelentőségét. Perszefoné felnőtt-története a globalizáció története.

„Egy bizonyos kor után” – mondja Sontag, a „másodrendű felnőtt” egzisztenciális retardációja más, úgy is mint kulturális-genetikai kód, de úgy is mint gazdasági potenciál, később (Gervai és Trautmann után) az ideológiai fasizmust megalapozó konzervatív stratégia eleme. Tétélezhetjük, hogy Perszefoné döntése abban áll, hogy igazat mond arról, hogy saját szüzessége nem több történeti-fiziológiai vonásnál a feminizmus történetében. Az általánosan értett ember törvényszerűsége minden szexuális és nemi vonatkozások projekciója, de félőn politikai tendenciát képviselve kimeríthető kapcsolatok fogalmi rendszeralkotására ösztönöz, ha a képek rendtelenségét nézem, fel kell fedeznem a barátság közepét, a jogos korlátok adta kimeríthetőséget.

Az intimitás minden térhódítás radikális elutasítása, ezért egyszersmind minden magáévá akaró vonzalom feltérképezése is. Ez önmagának, saját világának a sajátból a másik felé tett első lépése. Nem elhanyagolható az intimitásban, hogy nincs jelen semmi, ami a jogos korlátok feladása, védelmének hiánya lenne, hogy minden kimeríthetőség tagadása a személyiségkomp-

lexum, a saját világ törekvésének tagadása, ezért a másikévé akaró vonzalom inverz térhódítása minden másik felé tett lépésnek, hiszen saját világában a másik felé alkot hidat nem viszont: a barátság annyit tesz, mint a kettős kettősség megvalósítása.

Mindezek ellenére ne legyünk szomorúak, blázirtságunk híján is közönyösek, hiszen, ha esztétikai újdonságokkal, akár részeiben művészeti ábrándokkal, megérthetőséggel nem is találkozunk, biztosan bízhatunk az alkotók kitartásában (aspiráns és kurátor). És lehetünk büszkék egy olyan munka, ebben a merőben profán értelemben kiállítás megvalósítására (itt gránátalma és felnövéstörténet nexusa), ami lépésről lépésre lehetővé teszi egy művészeti gondolkodásmód kibontakozását, így tovább – különösebben azt hiszem – a mögötte álló néhol elméleti megrogzottságot és saját szellemiség természetéből kifolyólag a széles társadalmi részvétel igényét hordozó elköteleződés remélhetőleg kinöveszthető gyökerét. Ez vajon radikális?

Végre jöhet az idézet; kilépés egy kiállítás erejéig; körültekintés és összenézés finomhangolása:

„A nőknek igazat kellene mondaniuk.”

„a szűz megtörte a böjtjét

már odalenn: míg járt szeliden, szép kertek ölében,

egy gránátalmát szakított dúshajlatú ágról,

és halovány hüvelyéből hét magvat kiemelve,

ajka közé befogadta.” – Ovidius: Metamorphosis, részlet

Forrás: a kurátor jóvoltából, 2024

Bibliográfia

Susan Sontag: Az öregedés kettős mércéje, 1972, ford. Mesterházi Mónika; Susan Sontag: A nők, 2024, Helikon Zsebkönyvek 141. Teljes idézet (p. 45.): „Más választásuk is van a nőknek. Arra is törekedhetnek, hogy bölcssek legyenek, ne pusztán szépek; kompetensek, ne pusztán segítőkészek; erősek, ne pusztán hálásak; a maguk dolgában is becsvágyóak, ne pusztán egy férfival vagy gyerekkel kapcsolatban. Megöregedhetnek természetesen is, kínos érzések nélkül, aktívan tiltakozva és lázadva a társadalom öregedéssel kapcsolatos kettős mércéjéből fakadó szokások ellen. Ahelyett, hogy lányok lennének, lányok, ameddig csak lehet, sokkal korábban nővé érhetnének – és aktív felnőttek maradhatnának, hosszú, erotikával teli életet élve, amire képesek is. Engedniük kellene, hogy az arcuk megmutassa, milyen életet éltek. A nőknek igazat kellene mondaniuk.”

Publius Ovidius Naso: Átváltozások – Ötödik könyv - Ceres és Proserpina, részlet (ford. Devecseri Gábor)

„a szűz megtörte a böjtjét
már odalenn: míg járt szeliden, szép kertek ölében,
egy gránátalmát szakított dúshajlatú ágról,
és halovány hüvelyéből hét magvat kiemelve,
ajka közé befogadta.”